

HAJNAL JENŐ

A Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal

2008 szeptemberében jött létre, és már 2009-ben a Kárpát-medencei magyarság közművelődési életének fontos fórumává vált a Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal, amelyet a közös múlt és az egységesülésre törekvő jelen újragondolásának szándékával a felvidéki Csemadok Művelődési Intézete, az erdélyi EMKE – Közép-erdélyi Magyar Művelődési Intézet, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, a muravidéki Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet és a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet hozott létre.

A Magyar Köztársaság Oktatási és Kulturális Minisztériuma szinte megalakulásával párhuzamosan partnerének tekintette a testületet, s támogatásával segítette, hogy ennek az új intézményhálózatnak a már kiemelt – és reményeink szerint hamarosan újak bevonásával kialakuló – csomópontjai a közeljövőben olyan művelődéskutatásokat szervező, továbbá regionális kapcsolatrendszer működtetését és információs szolgáltatást végző intézményekké váljanak, amiben elsősorban a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus, valamint még néhány magyarországi szakmai intézmény és szervezet (Balassi Intézet, Égtájak Iroda, A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága stb.) közvetlen szakmai-módszertani segítségére számíthatnak.

Ennek a sajátos intézményhálózatnak a célja a regionális sajátosságok megőrzése mellett: a Kárpát-medencei magyar identitástudat erősítése a közművelődés eszközeivel; együttes közművelődési gondolkodásmód és közös cselekvés kialakítása képzésekben, művelődéskutatásban, jövőtervezésben, módszertani központok létrehozásában; a közös szakmai minimum megfogalmazása egy közös magyar információs hálózat kialakításával és működtetésével, továbbá naprakész információk szolgáltatásával, nem feledkezve meg a multikulturális környezet lehetőségeinek hasznosításáról sem.

Az előzményekről azt kell tudni, hogy az intézményépítés koncepciója csaknem másfél évtizedes múlttra tekint vissza, s mára majdnem teljes körű megvalósulásáról beszélhetünk. A folyamatok különösen akkor kezdtek felgyorsulni, amikor 1995-től a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Határon Túli Magyarok Főosztálya szervezni kezdte a határon túli magyar közművelő-

dési könyvtárak, később más közgyűjtemények (levéltárak, múzeumok) támogatásának a rendszerét; ennek révén pedig hozzálátott az ún. módszertani központok alapjainak lerakásához. A régiókban ezek után sorra alakultak meg a magyar művelődési intézetek. Legkorábban, 1994-ben – igaz, e folyamatot még megelőzve – az alsólendvai székhelyű Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet jött létre a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség alapításában. 2003-ban adták át a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet zentai székházát, magát az intézményt pedig 2005 szeptemberében a Magyar Nemzeti Tanács hozta létre. 2007-ben az EMKE – Közép-erdélyi Magyar Művelődési Intézet létrejöttét ünnepelhetjük Kolozsvárott, hamarosan megalapították a Csemadok Művelődési Intézetét is Dunaszerdahelyen, s végül 2008 szeptemberében létrehozták a beregszászi székhelyű Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézetet is. A felsorolt intézményekben megfelelő épület és infrastruktúra áll rendelkezésre, és jogi viszonyaik is rendezettek. Fenntartásukról – a kárpátaljai kivéve – részben vagy egészében a többségi állam, valamint a Szülőföld Alap gondoskodik, Közművelődési stratégiával, humánerőforrással mindenütt rendelkeznek, vezetőik szakképzettsége pedig kulturális mediátor. Ugyanis valamennyien közös posztgraduális képzésen vettek részt, és az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán diplomáztak 2008-ban. A Kárpát-medencében élő magyarságnak egyedül Horvátországban nincs közművelődési bázisintézménye, bár a helyzet ott sem reménytelen, hiszen mind az észéki székhelyű Magyar Oktatási és Kulturális Központnak, mind pedig a pélfmonostori székhelyű Magyar Egyesületek Szövetségének tevékenysége magában rejtí azokat a csírákat, amelyekből nagyon rövid idő alatt a többihez hasonló közművelődési intézet nőhet ki.

A határon túli régiókban ez az intézményesülési folyamat azért is nagyon fontos, mivel azokra a XXI. századi kihívásokra keresi a megoldásokat, amelyek az ottani magyar szellemi élet teljessé tételét szorgalmazzák, s új értéket jelentenek a szellemiség alakulásában és autonómmá válásában, és amelyeknek legjelentősebb intézményei épp ezek a közművelődési intézetek, fórumuk pedig a *Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal*. Mivel ez a sajátos, formalitásoktól mentes testület alig egy évvel ezelőtt jött létre, elsősorban most formálódó, jövő felé tekintő arculatára érdemes leginkább odafigyelni, munkájában pedig azokat a modernizációs szempontokat keresni, amelyek különösen a nemzetközi kisebbségvédelem, a Magyarország által nyújtott politikai támogatás, a saját érdekvédelmi erőfeszítések, hosszú távon pedig – a közösség egészét nézve – a társadalomszerkezeti adottságok függvényében lehetnek hatékonyak.

A fentiekkel összhangban a Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal nagyon fontos feladata, hogy kisebbségi identitásépítésünk alapkérdésére rámutasson, egyszersmind pedig arra is felhívja a figyelmet, hogy a közösségi

önazonosság megtartásában, megerősítésében a reális helyzetfelmérés, a közösségi stratégia helyes megválasztása mellett a többség–kisebbség, illetve az anyanemzet–kisebbség viszony- és kapcsolatrendszerének folyamatos át- és újragondolása sosem kerülhető meg. A kultúra viszonylagossága és egyetemesége közötti ellentét feloldása az információs társadalom egyik nagy kihívása. Az emberi kapcsolatok kiszélesedésével, a legnagyobb távolságok gyors legyőzésével és az információ széleskörű cseréjével új távlatok nyílnak meg. Ahogyan a globalizáció folyamatában mind erőteljesebben jut kifejezésre a kultúra nemzetközi jellege, úgy mutatkozik mind nagyobb igény autonómiájának a megőrzésére is.

Ebben az általános feladatsorban kell, hogy 2010-ben kézzelfogható közelségbe kerüljön a felsőfokú kulturális mediátor szakirányú továbbképzés; a középfokú akkreditált művelődésszervezői képzés; a Kárpát-medencei Magyar Kulturális Napok megújítása; a Kárpát-medencei mesemondó verseny megszervezése; a településkutatás; a kreativitást inspiráló pályázatok; a tehetséggondozási és a digitalizálási programok; a Kárpát-medencei kulturális adatbázisok frissítése; az intézeti honlapok fejlesztése és más feladatok.

„A kultúra nem tudás, nem művészi produkció, hanem valami életet szabályozó elv, amely egy embercsoport minden tagjának belső mágnese, irányítója” – vallotta Németh László már 1928-ban. Immár nagymértékben tőlünk, intézeinktől is függ, hogy a Kárpát-medencében képes lesz-e megerősödni ez a „belső mágnes”, „kohéziós erő”, „életet szabályozó elv”, amelynek segítségével még mindig átörökíthetők a belsővé váló magatartásnormák, a példák összessége, mégpedig a legkevésbé közvetlen, de épp ezért a leginkább hatékony módon.